

SADEJSTVO PARTIZANSKIH JEDINICA POMORSKOM DESANTU

Nuklearno oružje i rakete, kao i usavršeno klasično naoružanje, doveli su do različitih gledišta o mogućnostima i načinu upotrebe pomorskih desanata u eventualnom ratu, kao i o njihovoj veličini i zadacima. Međutim, bez obzira na razlike u mišljenjima, vojni teoretičari se slažu da će pomorski desanti imati i dalje svoje mesto u ratu i da će se koristiti kad god to situacija bude zahtevala. S obzirom na to da je pomorski desant veoma složen i delikatan borbeni poduhvat, pa i u uslovima kad je moderno opremljen i podržan snažnom vatrom, neophodno je obezbediti mu, kad god je to moguće, pomoć i sa kopna od strane partizanskih i drugih jedinica.¹ Pomoć i neophodnost partizanskih jedinica biće utoliko važniji, a uloga utoliko veća, ukoliko pomorski desant neće moći da ima svu opremu i materijal koje bi mu trebalo dati ili se računa s njegovim prepadnim dejstvom, što podrazumeva manji sastav desanta. U oba slučaja partizani bi bili ti koji treba da svojim smelim akcijama nadoknade ono što pomorskom desantu nedostaje.

Kad se razmatra mogućnost upotrebe partizanskih jedinica uopšte, pa i u uslovima sadejstva pomorskom desantu, neophodno je poći od pretpostavke da će njihova dejstva moći da organizuje i sprovodi samo ona zemlja koja vodi pravedan odbrambeni rat². Upotreba pomorskog desanta u takvom ratu može biti dvojaka: da se desant vrši na sopstvenu privremeno okupiranu teritoriju ili na privremeno okupiranu teritoriju saveznika.

¹ Bez obzira na broj ljudi i jačinu podrške sa mora i iz vazduha, pomorski desant prilikom invazije Evrope 1944. god. računao je i sa dejstvima pripadnika francuskog pokreta otpora (FFJ), koji su, u granicama postavljenih zadataka, učinili znatne usluge saveznicima.

² Istina, u toku II svetskog rata Nemci su za svoje pomorske desante (pored vazdušnog) na Holandiju i Norvešku koristili pomoć pete kolone. Ali, pri tom ne treba smetnuti s uma da te zemlje ne samo da nisu bile ni u kom pogledu spremne za rat, već i da je to bio za njih početak ratnih dejstava. U takvim uslovima »jedinice« pete kolone mogu za kratko vreme živeti i bez oslonca na narod, no njihova dejstva ne treba poistovetiti s dejstvima partizanskih jedinica.

Ukoliko na području na kome se planira dejstvo pomorskog desanta, odnosno u najbližoj okolini, nema partizanskih jedinica ili ih je nedovoljno, ili su brojno slabe da bi izvršile zadatak koji im se dodeljuje, neophodno je dovesti ih pa i sa relativno velikih udaljenja. Da je to ostvarljivo, kao i da je moguće prikupiti partizane potpuno skriveno od neprijatelja, potvrđuju mnogobrojni primeri iz našeg NOR-a.

Jedan od veoma značajnih zadataka u sklopu priprema za izvršenje pomorskog desanta jeste prikupljanje podataka o rejonu planiranog dejstva i neprijateljskim snagama koje se u tom rejonu mogu očekivati. U izvršenju ovog zadatka partizanske jedinice imaće veoma značajnu ulogu. Ma koliko se pomorski desant vršio na svoju, privremeno okupiranu teritoriju, ma koliko imao dobre i brojne izviđačke i obaveštajne podatke, ma koliko raspolagao kartama i koliko god da ljudstvo poznaje teren, pomorski desant će ipak daleko jasnije sagledati situaciju tek kad raspolaže i podacima dobivenim sa terena — u ovom slučaju od partizana. Tada će se znati ne samo zemljište, već (daleko detaljnije) i jačina neprijatelja, njegov raspored i način odbrane obale, kvalitet jedinica, naoružanje i ratna oprema, fortifikacijski objekti, stanje komunikacija, itd. Ovakvi podaci imaju i tu prednost što će do njih partizani doći ne pobuđujući jaču sumnju kod neprijatelja da se nešto sprema na obali, dok pojačana izviđačka delatnost iz vazduha i sa mora — na obalnom rubu i njegovoj dubini — mora svakako upozoriti iole oprezno neprijatelja da tu predstoji neka ozbiljna dejstva.

Kad se odluči na kom će se sektoru izvršiti pomorski desant i u koje vreme, neophodno je o tome blagovremeno obavestiti partizanske jedinice da bi znale kada i kako da usklade svoja dejstva s desantom. Najbolje bi rešenje bilo da se međusobno izmeni izvestan broj oficira. Pri tome je potrebno dobro prostudirati vreme, naročito početnih dejstava: preuranjena akcija partizana može neprijatelju da posluži kao signal za uzbunu, odnosno može pokazati šta se i gde smeru a zadocnjeno dejstvo daće samo ograničene rezultate.

Za pomorski desant, pored pokreta morem, glavno iskušenje će biti napad prvog ešelona na obalni rub i stvaranje desantne osnovice. Odatle sledi zaključak da partizanske jedinice baš u to vreme moraju pružiti najviše pomoći pomorskom desantu. Ako je u pitanju veći pomorski desant, neophodno je da avijacija (rakete), rušeći važne objekte, onemoguću upotrebu neprijateljskih rezervi i pravilno komandovanje još pre no što desant i krene. Kako se time može otkriti osnovna namera (desant), ovakvi napadi će se izvoditi na velikom prostranstvu čime se neprijatelju onemogućava da tačno zaključi gde bi moglo biti mesto iskrcavanja. Za uspeh ovog zadatka neophodno je imati veliki broj aviona visokog kvaliteta (ili raketa). Ako se njima ne raspolaže ili ih nema dovoljno onda se mogu koristiti i partizani, i to ili da zamene ta sredstva (tada se moraju upotrebiti masovno) ili da se upotrebe kao dopuna u većem ili manjem obimu.

Nekako izgleda, bar na prvi pogled, veoma primamljivo da partizani, a ne prvi ešelon pomorskog desanta, budu ti koji će iznenadnim koncentričnim napadom zauzeti desantnu osnovicu (mostobran) i braniti

je dok se bar deo desanta ne iskrca. U ovom slučaju bi se i čišćenje obale od prepreka moglo, tako reći, jednovremeno izvršiti: sa kopna partizani i sa mora desant, što bi bilo mnogo brže i lakše no kad se to radi pod neposrednom vatrom branioca sa obale.

No, ovakav način dejstva izgleda može doći u obzir samo u nekim specifičnim uslovima, kao što su: kad su partizanske snage na širem području predviđenog iskrcavanja desanta jače od snaga neprijatelja koje mogu da ispolje dejstvo dok partizani ne zauzmu desantnu osnovicu; kad je neprijatelj svoje slabe snage razvukao duž cele obale, sa skromnim ili nikakvim rezervama; kad su neprijateljske jedinice niskog borbenog morala, slabo opremljene, nedovoljno budne i sl.

Daleko širu primenu imalo bi takvo dejstvo partizanskih jedinica u kojem bi one, nizom raznovrsnih dejstava u pozadini snaga određenih za odbranu obale, stvarale uslove za uspešno iskrcavanje desanta. Prednost ovog načina leži u tome što bi se ove jedinice koristile onako kako to zahteva njihova taktika, tj. zadržale bi veliku pokretljivost, mogućnost i slobodu da biraju ciljeve, vreme i način dejstava, neprestano bi držale inicijativu itd., dok bi se u prvom slučaju morale ograničiti uglavnom na statičku odbranu, a po iskrcavanju desanta postale bi ili operativna jedinica ili bi se naknadno morale ubaciti u pozadinu neprijatelja. (Iskustvo govori da su sovjetske partizanske jedinice, kad god su ušle u sastav neke operativne jedinice Crvene armije, bile ispod svojih ranijih borbenih kvaliteta.) Najzad, na ovaj način i manje partizanske snage mogu dati velike rezultate.

Postoje, u stvari, tri načina odbrane obale te će se, zavisao od njih, dejstva i zadaci partizanskih jedinica različito izvršavati. U prvom slučaju branilac poseda samo ključne tačke u bližoj dubini kopna, a rub obale osmatra. Ovakva odbrana koristi se samo tada ako je branilac izuzetno slab (takav je bio slučaj, na primer, sa Nemcima na našim ostrvima posle kapitulacije Italije). U drugom, branilac slabijim snagama poseda samu obalu, a u dubini drži jake rezerve. Snage na obali imaju zadatak da otporom stvore neophodno vreme rezervama čiji je zadatak da odlučnim protivnapadom donesu rešenje: bacanje pomorskog desanta u more. Ovakva odbrana dolazi u obzir samo ako u sastavu rezerve postoje motomehanizovane snage, a unapred se ne može oceniti mesto iskrcavanja. I, u trećem, obala se poseda celokupnim snagama određenim za njenu odbranu, sa nešto rezervi na maloj dubini, pa čak i bez njih. Ovaj način se upotrebljava onda kada su jedinice branioca slabo ili nikako pokretne ili kad se zna, odnosno sa sigurnošću pretpostavlja, gde će biti eventualna zona iskrcavanja.

U prvom slučaju zadatak partizana bi bio da blokiraju branioca, čime stvaraju mogućnost desantu da se neometano iskrca.

U drugom slučaju prvi im je zadatak da što više onemoguće, ako ne potpuno a ono bar pravovremeno, pristizanje rezervi neprijatelja na mesto upotrebe. To se može postići na više načina: na primer, usmeravajući dejstva ka onom delu obalnog ruba gde se neće vršiti pomorski

desant, nastojeći da se kod neprijatelja stvori utisak da će baš ovde doći do iskrcavanja i tako ga navesti da tu uputi svoje rezerve. Što god ova diverzija bude ubedljivija (to se prvenstveno postiže žestinom napada) i njeno mesto udaljenije od stvarnog mesta iskrcavanja, utoliko će verovatnoća uspeha diverzije biti veća. Partizani mogu, sa više ili manje rezultata, onemogućiti branioca i time što će, pre no što on ma šta dozna o iskrcavanju, napasti njegove rezerve (na mestu stacioniranja) i vezujući ih za sebe planski odvlačiti u suprotnom pravcu od mesta njihove stvarne upotrebe. Ako nije moguće ovako dejstvovati ili se smatra da neprijatelj neće »progutati mamac«, partizani će napade usmeriti duž pravaca kojima će se rezerve (rezerva) uputiti ka mestu iskrcavanja pomorskog desanta. Oni će i ovde, kao što to uvek rade, neprijatelja prvenstveno napadati u bok i pozadinu, izvodeći jednovremeno mnoga rušenja na najosetljivijim objektima i deonicama komunikacije. Pored rušenja komunikacija, što je jedan od važnih zadataka partizanskih jedinica, one mogu dobiti i zadatak i da sačuvaju neki važan saobraćajni (topografski) objekat i da ga drže do pristizanja iskrčanog desanta. Razumljivo da ovakav zadatak dolazi u obzir samo tada ako se smatra sigurnim da će se pomorski desant ne samo brzo i relativno lako iskrcati, već i da će imati visok tempo nastupanja, odnosno da će se probiti do posednutog objekta u vremenu za koje se pretpostavlja da se partizani mogu održati.

Usporavanje neprijatelja može se postići i time što će se na komunikacije po kojima će se najverovatnije kretati rezerve, položiti dobro maskirane mine. Čak i malobrojne one će neprijatelja primorati da se oprezno kreće, a samim tim će mu brzina kretanja biti umanjena.

Dejstvo partizana po pravcima moguće je, jer će neprijatelj rezerve blagovremeno koristiti samo onda ako su motorizovane, a što znači da će biti uglavnom vezane za komunikacije. Pravce takođe diktira i zemljište svojim reljefom, pokrivenošću i prohodnošću. Oni će zato najbolje biti izraženi na brdovitom i planinskom zemljištu, močvarnom ili šumovitom, na krasu i sl., a baš na takvom zemljištu dejstva partizana će dati najbolje rezultate. Neprestanim napadima na kolone branilac se primorava da jedinice, komande i transporte prebacuje samo uz stalno osiguranje, što znači da će se sporije kretati, razvlačiti, zamarati, i psihički slabiti.

Neophodno je ukazati još na jednu činjenicu: čak i kad bi se raspolagalo sa dovoljno avijacije, ona ipak ne može uvek dati zadovoljavajuće rezultate. Na primer, na komunikacijama postoji više malih objekata čijim se rušenjem veoma mnogo postiže, ali ih je iz vazduha teško pogoditi. Međutim, oni će za partizane — diverzante skoro uvek biti relativno lak, odnosno najčešće mogućan plen, s obzirom da ih neprijatelj obično neće moći sve da brani, već će mnoge morati samo da osmatra (ovo će naročito biti slučaj na planinskom i kraškom zemljištu, gde su objekti na komunikacijama obično brojni).

U trećem navedenom slučaju, ukoliko su rezerve neprijatelja pešadijskog karaktera, rad partizana će biti daleko lakši. Oni će tada

posesti mnoge podesne tačke ili objekte za odbranu i tako za duže ili kraće vreme malim snagama zaustavljati brz prolaz rezervi branioca, naterujući ih da se razvijaju za napad i nanoseći im gubitke. Ako rezerve ipak prođu i dospeju pred pomorski desant, ovaj će, iskoristivši vreme koje su borbom stvorili partizani, ne samo iskrcati dobar deo snaga, već će pred sobom imati i načetog neprijatelja.

Kad dođe do borbe između pomorskog desanta i branioca zadatak partizana je napad na neprijateljeva komandna mesta, centre veze, pozadinske ustanove, transport, delove borbenih jedinica, naročito na one u pokretu, i sl.

S obzirom da su pomorska desantna dejstva veoma delikatna, a da neuspeh donosi ogromne gubitke u ljudstvu i materijalu (Dijep), biće neophodno da ga partizani podrže svim snagama. Pri tome je potrebno da imaju ne samo mnogo upornosti i hrabrosti, već i borbenog iskustva i to ne samo starešine, već i borci. Naročito je važno da partizanske starešine, čak i u nedostatku ma kakvih veza sa pomorskim desantom, pa i bez prethodnog upoznavanja sa načinom njegovog dejstva, oseće šta je u svakoj fazi borbe najkorisnije da preuzmu.

Partizani će posebnu pažnju pokloniti mobilnim artiljerijskim baterijama (raketama), težeći da ih napadnu kada su na maršu, jer su tada najosetljivije. Međutim, to nikako ne znači da partizani neće napadati artiljeriju i na vatrenim položajima. Tada neće po svaku cenu nastojati da ih unište, već prvenstveno da ih neutrališu, jer i kraće onemogućavanje baterija da dejstvuju značiće mnogo za pomorski desant.

Koliko su za pomorski desant važne sopstvene snage u pozadini neprijatelja dokazuje činjenica da sve armije, koje iz određenih razloga ne računaju na partizane, redovno planiraju upotrebu vazdušnog desanta dajući mu zadatke slične onima koji su ovde navedeni partizanskim jedinicama. Ni male armije nerazvijenih zemalja se u ovakvim dejstvima ne odriču vazdušnog desanta, ali ih — pošto su ove jedinice kod njih obično malobrojne — neće moći uvek koristiti. Pa i kad ih pomorski desant dobije, one ne mogu biti toliko jake da obave sve zadatke. Zato bi vazdušni desant primio samo one zadatke (zadatak) koje partizani nisu u stanju da pravovremeno izvrše, odnosno mora doći do podele zadataka. U ovakvoj kombinaciji odgovarao bi, ponekad, i vazdušni desant sastavljen samo od malog broja specijalista (minera, radista itd.) i naoružanja (rakete, artooruđa, dimna sredstva itd.), kojim partizanske jedinice ograničeno raspolazu ili ga uopšte nemaju, a neophodni su da bi se izvršio zadatak.

Partizani imaju i prednosti nad vazdušnim desantom: bačen iz vazduha desant otkriva nameru napadača, dok je prisustvo partizana normalna pojava za neprijatelja, on je i ranije bio u dodiru s njima; desant može pretrpeti gubitke još dok je u vazduhu, odnosno dok se prizemljuje; desant se mora po spuštanju na zemlju najpre snaći, i tek u sukobu s neprijateljem otkriva kakav je ovaj, dok je on za partizane

već sasvim poznat; vazdušni desant se može baciti na pogrešno mesto, a promene u atmosferskim uslovima mogu ga rasturiti na velikom prostanstvu (Sicilija 1943), itd.

Partizani se mogu koristiti i tako što će obeležiti, urediti i obezbediti sletilišta.

Veliku opasnost za pomorski desant predstavljaće braniočeve raketne i avio-jedinice i to naročito kad je na moru, a zatim kad se dočepa obale, pa čak i u prikupljanju — ako ga neprijatelj tada otkrije. Kako će se aerodromi i raketne baze obično nalaziti dosta daleko od mesta budućeg mostobrana, to će za napad na njih doći u obzir prvenstveno one partizanske jedinice koje zbog udaljenja ne mogu dejstvovati u rejonu iskrcavanja. Time prestaje potreba da se partizanske snage gomilaju na jednom, ipak ograničenom prostoru, što znači da se smanjuju verovatni gubici od oružja za masovno uništenje, ostavlja daleko veća manevarska prostorija i neprijatelj ne navodi na pojačanu budnost zbog pojave novih partizanskih snaga. Za ove napade u dubokoj pozadini mogu se koristiti i krupnije partizanske jedinice, jer takva pozadina nije gusto posednuta snagama neprijatelja već su one prikupljene u uporištima i oko važnih objekata. U ovom slučaju partizani daleko lakše ostvaruju sadejstvo (uglavnom se utanačuje vreme dejstva i objekat napada).

Da je uspešan napad na aerodrome i raketne baze mogućan dokažu i primeri iz našeg NOR-a (npr. napad 1943. godine na aerodrom Rajlovac, 10 km od Sarajeva), brojni primeri iz II svetskog rata i dejstva južnovijetnamskih partizana (napad na američku vazduhoplovnu bazu Bijen-Ho, 20 km od Sajgona). Napad partizana na raketne stanice (baze) biće utoliko korisniji što se smatra da ih je teško otkriti iz vazduha, a samim tim i dejstvovati po njima. Ako partizani ne budu u mogućnosti da te stanice i baze uspešno napadnu, biće korisno ako avijaciji bar otkriju takve ciljeve. Pošto će neprijatelj te važne ciljeve sigurno braniti jačim snagama, možda izgleda nemoguće da bi partizanske jedinice u eventualnom ratu mogle sa uspehom da na njih vrše napade. No, uspehu napada svakako bi doprinosilo i sledeće: ovakvih ciljeva neće biti malo, pa se za sve verovatno neće moći da izdvoje izuzetno jake snage, već često samo najnužnije; znači, partizani bi bili u mogućnosti da, birajući cilj, bar za kratko vreme ostvare relativnu nadmoćnost. Ako se uz to obezbedi i puno iznenađenje (što je za partizanski način dejstva jedan od bitnih preduslova), onda se ne postiže samo relativna nadmoćnost, već i mogućnost da se s malim snagama razbiju daleko jače, ali za odbranu nespemne posade. (Rajlovac je branilo 300 Nemaca i 500 domobrana, a napad je izvršila samo 1 krajiška brigada.)

Kad desant počne sa iskrcavanjem dobro je uputiti mu bar tada izvestan broj partizana, dobrih poznavalaca zemljišta i rasporeda branioca (ukoliko to nije već ranije učinjeno).

Posebno treba imati na umu da će se u protivdesantnoj borbi branilac koncentrično kretati ka mestu iskrcavanja, pa zato pojedine grupe

partizana mogu biti relativno lako okružene, a avijacija (rakete) im može naneti ozbiljne gubitke. To će zahtevati da partizani dejstvuju daleko brže i pokretljivije no što će to činiti u drugim situacijama.

Kad se predviđa da desantnu osnovicu stvara prvi ešelon prebačen helikopterima, jedan od prvih zadataka partizana biće da obezbede mesta iskrcavanja (sletanja) od napada sa zemlje, a možda, bar delimično, i od napada iz vazduha. Sem toga jedan od zadataka mogao bi biti i da za helikoptere vidno obeleže mesta prizemljenja, pa i da ih donekle uredе.

Ma koliko se težilo da pomorski desant uspe, uvek je neophodno računati i sa eventualnim neuspehom, koji će pogotovu biti opasan ako se već dobar deo desanta iskrcao, pa sad mora ponovo na more. Kad nema partizana desant će biti primoran da ostavi jedan, ne baš mali deo snaga za zaštitu i, najverovatnije, on se ne bi mogao ni izvući. (I to je jedan od razloga koji zahteva sadejstvo partizana desantu.) Da do ovoga ne bi došlo, partizani bi (ako ne sasvim a ono dobrim delom) primili na sebe zaštitničku ulogu, doprinoseći tako da zaštitnica pomorskog desanta bude što manja. Da ne bi partizani u zaštitničkoj borbi bili žrtvovani, nikako ih ne bi trebalo upotrebiti kao statičke jedinice, bar ne većinu, već kao mnoge manje pokretne jedinice i grupe koje bi se provlačile kroz borbeni raspored neprijatelja, napadajući ga prvenstveno iz pozadine — tamo gde je najosetljiviji. Izuzetno i za kraće vreme mogu da prime i odlučniju pozicionu borbu — dok se brodovi izvuku.

Ako pomorski desant podržavaju jake avijacijske snage i rakete, a naročito A-oružje (bez obzira što ono ne bi bilo brojno, odnosno po normama koje predviđaju armije obilno opremljene njime), neophodno je jasno razdvojiti ciljeve koje će ova sredstva napasti i kada; ovo ne samo da ne bi došlo do nepotrebnog dupliranja dejstva, već i da partizani ne bi trpeli gubitke, odnosno da bi pravilno iskoristili njihovo dejstvo. Ko će koji cilj dobiti zavisiće od rentabilnosti, mogućnosti uspeha, blagovremenosti dejstva i drugih uslova. U svakom slučaju partizanima bi trebalo dodeljivati one zadatke koje oni mogu, s obzirom na svoje naoružanje i brojno stanje, da izvrše za što kraće vreme i onda kada je to najpotrebnije. Zato je daleko bolje odrediti im više manjih ali lakših zadataka, no jedan koji bi ih za duže vreme angažovao, pogotovu ako bi ih vezivao za jedno mesto. Rezultati partizanskih dejstava biće naročito veliki ako se atomski udar nanese po živoj sili (rezervi) neprijatelja, jer će u tom slučaju imati pred sobom dobro rastresenog protivnika.

Upotreba partizana će biti mnogo jednostavnija ako neprijatelj smatra da će desant biti podržan atomskim oružjem. U tom slučaju on mora preduzeti mere dekoncentracije bilo kad stacionira, bilo kad je na maršu ili u borbenom rasporedu. Rascepan protivnik se daleko lakše može napasti; povećani međuprostori u borbenom rasporedu branioca omogućavaju lakše dejstvo, provlačenje i manevar, pa i veće iznenađenje.

Prisustvo partizana na obali neće imati samo materijalni, već i moralni efekat. Sasvim će drugo osećanje svakog pripadnika pomorskog desanta biti ako zna da na obali već »pali njegova puška«. A koliko će partizani značiti za jačanje borbenog morala ljudstva desanta, toliko će doprineti i slabljenju morala neprijatelja. Saznanje da se mora boriti na frontu i u pozadini, da trpi gubitke pre no što je i došao u dodir sa pomorskim desantom — dakle, pre no što je i otpočeo da rešava osnovni zadatak, biće jedan od važnih elemenata koji će kod branioca dosta učiniti da mu borbeni moral ne bude uvek na visini.

Pošto se pretpostavlja da će se većina dejstava odvijati noću (ili pri slaboj vidljivosti), to će postojati mogućnost i za širenje ako ne panike, a ono svakako nemira, nesigurnosti u redovima neprijatelja, pogotovu ako su mu jedinice sastavljene od ljudstva slabijeg kvaliteta: novi borci, stara godišta, kvislinzi, itd. Znači, jedan od značajnih zadataka partizana biće i da svojim dejstvima stvore kod neprijatelja osećanje rascepanosti i nesigurnosti.

Potpukovnik

Radomir ĐURAŠINOVIĆ